

АКУСТИЧКА АНАЛИЗА РЕФЛЕКСА ЈАТА У ИЈЕКАВСКОМ ИЗГОВОРУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА (РЕГИОНАЛНЕ ВАРИЈАНТЕ)

Александра Лончар Раичевић
(Ниш, Србија)

У раду се помоћу експерименталних метода и инструменталном анализом гласова описује и утврђује природа српских узлазних акцената, посебно њихова фонетска вредност у *јатовим* континуантима. Информатори су интелектуалци са источнохерцеговачког ијекавског подручја српског језика.

Питање о гласу *јат* (ћ) представља једно од најсложенијих у историји српског језика, првенствено због његове основне гласовне вредности а затим и због измена које су се у разним крајевима вршиле у различито време.

Судбина вокала *јат* узима се као једно од основних мерила при класификовању српских говора и дијалеката. У већини говора *јат* је изгубило своју фонетску индивидуалност, а на његовом месту развио се један од трију основних рефlekса, чиме смо добили екавске, икавске и ијекавске говоре. Малобројни су говори у којима је глас *јат* сачувао статус засебне фонеме, и углавном се односе на севернији део српскохрватског језичког подручја (Реметић 1981).

А. Белић као основну вредност *јата* издваја *i̇e* које се у једним говорима развило у *ē*, а у другим се чува *i̇c* до прве половине XIV века када се развија у потпуни дифтонг *ie*, али пре тог времена, вероватно у XII в. у једним говорима прелази у *ē* (отвореније *e*), а у другим добија још затворенији карактер *ė* прелази у *u*. (Белић 1969:87)

Правила која је за ијекавски изговор поставио Вук Караџић као учесник Бечког договора функционишу с незнатним изменама и данас. Било је предлога да ијекавицу треба осавременавати и давати

јој решења која су реалност у народним говорима, али је норма остала упорна и углавном игнорисала сва нова решења.

Највећа разлике међу појединим говорима штокавског дијалекта (ијекавског наречја) односе се на фонетске вредности рефлекса *јата*, а комплексност проблема огледа се посебно у дугим слоговима.

Досадашњим истраживањима која су дијалектолошка по карактеру, а вршена су углавном на основу акустичких опажања истраживача, обухваћени су само народни говори. Малобројна су истраживања која се односе на књижевнојезичку перспективу и говор урбане популације. Међутим, данас се књижевнојезичка норма не одређује искључиво према сеоским говорима, већ се узима урбана средина, а иновације које се јављају у језику не пролазе прво кроз сеоске говоре, већ напротив, кроз градске.

Ареал Вукових рефлекса дугог *јата* сразмерно је мали према целини јужног наречја. Мали је број оних који говоре *вијек*, у *вијеку*. Простор је испитао Асим Пецо и овакав рефлекс забележен је само у ускочком говору, а неколико таквих потврда налазимо у говору Пиве и Дробњака, Никшићкој Жупи, Санцаку, јужној, источној и југоисточној Босни и високој Херцеговини, Пљевљима. За остатак штокавске периферије уобичајене су старије дифтоншке или једносложне вредности (Ђуровић 1994:51–61).

Правила која је одредио Вук Карацић, а потврдили многи после њега: $\hat{e}=\hat{i}је$, $\acute{e}=ијѐ$, $\bar{e}=ије$ и данас су основна ортоепска начела. Тако ортоепска норма захтева да говоримо *нијѐсам* као *нијѐдан*, *снѐјег* као *нѐкад*. Без обзира на то што се ортографски принципи поштују, изговор стандардне ијекавштине у пракси знатно одступа. Посебан проблем представља вредност вокала *e* у другом делу континуанта *јата*, па је то основни разлог што је у српској дијалектолошкој литератури велика пажња управо посвећена природи овог гласа под узлазним акцентом. Његове различите вредности и разврставање грађе са једним или другим рефлексом представљале су главни узрок неслагања међу истраживачима.

Ако се има у виду целокупна литература о штокавским ијекавским говорима, на основу јатових континуаната ови говори се могу класификовати на више типова (Ђуровић 2004:173):

- а) источнохерцеговачки (са *ije/ijē*) (Пецо 1964:47–56)
- б) ускочки (са *ije*) (Станић 1974:44, 67)
- в) централнохерцеговачки (са *jē*) (Пецо 1961:62)
- г) источнобосански штакавски (са *ije*) (Јахић 1981:162–212)
- д) јужнобосански (са *ije/ijē/jē*) (Ђуровић 1992:55–70)
- ђ) старовлашки (са *je/uē/ijē*) (Ђуровић 1997:213)
- е) полимски (са *ijē*) (Николић 1991:226–227)
- ж) западносрбијански (са *ijē/ijē/ijē/ijē*, односно *ijé/ujé/jé/ué*) (Николић 1972: 35–37); (Ђукановић 1995:37,38); (Николић 2001:58–61)
- з) западнобосански (са *ije/iju* и *je/ue*) (Дешић 1976:98–128)
- и) лички (са *ijē/ujē/jē*) (Драгичевић 1986:36–44).

У већини ијекавских говора рефлекси дугог *jata* су двосложни: други слог је дуг према стандардном који је кратак. Трећина ијекавских говора удаљава се од Вуковог ортоепског норматива једносложним или дифтоншким заменама (Ђуровић 2004:173).

Овом приликом осврнућемо се на дијалектолошку литературу оног језичког подручја које смо обухватили истраживањем: регион северне Црне Горе и источну Херцеговину.

Каква је вредност основних континуанга дугог *jata* на подручју северне Црне Горе (Пљеваља) наговестио је Ружичић у студији о акцентуацији у пљеваљском говору (који се у раду одређује као део херцеговачког дијалекта новијег типа). У његовим закључцима о гласу *jat* истиче се да дуго *jat* даје редовно *ijē* односно *ijé*, што одступа од уобичајене замене: *rijéka*, *stijéna*, *siјéčem* (Ружичић, 1927:113–176).

За говор источне Херцеговине А. Пецо при утврђивању вредности континуаната дугог *jata* као посебан проблем истиче квантитативну вредност вокала *e* у другом делу континуанта. Појава дужења вокала *e* у двосложном рефлексу *jata* он објашњава као утицај централнохерцеговачког говора, или наслеђем из дифтоншког рефлекса вокала *jat*: *e-uē- ijé – ijē* (Пецо 1964:53).

Како су претходни описи били засновани на аудитивним перцепцијама, ово истраживање настојали смо да употпунимо укључивањем метода експерименталне фонетике. Инструментална анализа

гласова пружа детаљније податке о акустичкој структури саставних делова континуаната *јата*.

У раду ће бити презентован део резултата анализе који је снимљен за израду ауторове магистарске дисертације *Фонетско-фонолошке вредности рефлекса јата у ијекавици*. Основни циљ је да се помоћу метода експерименталне фонетике испитају квантитативне карактеристике секвенце ије пружајући нам тако увид у основне тонске одлике речи које их садрже. Природу секвенце *ије* анализирали смо у речима са дугим и кратким узлазним акцентима које су подељене у три групе примера, а дате су у кратким реченичним оквирима у неутралном положају. Добијене вредности се пореде с намером да се утврди квантитативна вредност вокала *е* у другом делу замене.

Напомињемо да су одабране речи анализирани у реченичним контекстима, јер реченица – оквир какву смо применили умањује утицај реченичне интонације на реч. Он се ипак у мањој мери примећује у облику „сигнала незавршености“¹ који мало подиже основну фреквенцију краја испитиване речи (Јокановић-Михајлов 2006: 234).

У табелама дајемо просечне статистичке вредности материјала који је обрађен методом акустичко-фонетске анализе у компјутерском програму за обраду говора SFS 4.2 (Speech Filng System), University College, London.

Посматрали смо карактеристике квантитета, који је мерен у самом сегменту рефлекса *јата* и на вокалу поста акценатског слога (изражен у msec) и фреквенције основног тона (изражене у Hz)². Имајући у виду чињеницу да је прецизност сегментације говорног низа пресудна за тачност анализе спектрограма користили смо упутства из релевантне домаће и стране литературе. (Кашић, Јовичић, Ћорђевић 2006; Ladefoged 2001; Ladefoged 2006).

---

¹ *Сигнал незавршености* је успон фреквенције основног тона на крају секвенце.

² Вредности које овде наводимо за фреквенцију основног тона означавају просечан број трептаја на почетку, врхунцу и на крају изговора вокалаи време њиховог трајања означено у милисекундама.

1. Речи са рефлексом *ије* у изговору испитаника из северне Црне Горе

Пример	Слог	Трајање	Кретање висине тона		
			1	2	3
ријека	ије	217,1	111,3	123,5	139,4
	ка	96,4	133,2	118,5	108,7
млијеко	ије	204,3	114,5	127,3	140,5
	ко	65,3	122,7	117,4	109,3
стријела	ије	207,5	124,4	128,6	129,1
	ла	55,9	108,4	104,5	101,9
гнијездо	ије	216	125,5	130,9	136,7
	здо	57,1	105,5	104,1	102,2
сриједа	ије	213,2	118,7	130,5	133,6
	да	64,1	102,8	83,2	91,8
Нијемац	ије	205,5	121,9	133,1	136,2
	мац	61	116,7	108,4	105,9
бијесна	ије	247,4	116,4	124,9	132,2
	сна	71,6	102,9	97,6	91,8
Просек		215,8	118,9	128,4	135,3
		67,34	113,1	104,81	101,6

2. Речи са секвенцом *ијè* у изговору испитаника из северне Црне Горе

Пример	Слог	Трајање	Кретање висине тона		
			1	2	3
ниједан	ије	194,9	116,3	128,9	131,5
	дан	51,4	116,1	106,7	103,6
савијена	ије	194,2	132,5	145,9	146,6
	на	55,2	119,1	107,4	105,2
испијена	ије	191,8	124,7	136,5	138,1
	на	65,3	119,1	110,5	49,4
убијена	ије	191,9	128,3	133,9	138,8
	на	45,6	113,1	107,8	105,6
Просек		193,2	125,4	136,3	138,7
		54,3	116,8	108,1	90,9

3. Речи са секвенцом *ије* у изговору испитаника из северне Црне Горе

Пример	Слог	Трајање	Кретање висине тона		
			1	2	3
дијета	ије	259,5	115,5	122,4	138,1
	та	76,9	137,6	131,2	60,2
хијена	ије	275,4	119,1	123,9	137,1
	на	53,8	118,1	109,2	103,9
хигијена	ије	278,5	123,5	127,1	129,2
	на	57,0	108,4	101,3	98,5
Просек		271,1	119,4	124,5	134,8
		62,6	121,4	113,9	87,5

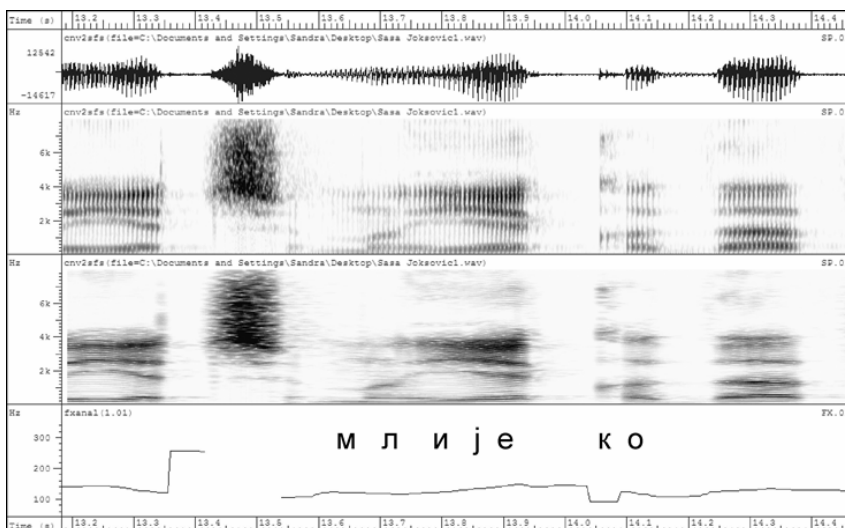
Основни проблем приликом анализе секвенце *ије* представља потешкоћа да се прецизно одредити спектрални одсечак који одговара гласу *j*, јер се он најчешће јавља као транзиција између две вокалске реализације. Временско трајање одсечка, који на перцептивном плану одговара акустичком утиску *j* изразито је кратко, а у позицији између два самогласника артикулација *j* је заправо представља неку врсту прелаза од једне ка другој вокалској реализацији (Петровић, Гудурић 2010:258).

Међувокалска позиција и неизразита артикулација гласа *j* представљају основне разлоге због којих смо се определили за анализу трајања секвенце *ије*, при чему као допунски диференцијални критеријум узимамо статистичке вредности о квантитету.

На основу добијених вредности у вези са трајањем и фреквенцијом основног тона могу се извести следећи закључци.

Поређење трајања секвенце *ије* у све три групе примера може бити јасан показатељ да постоји уочљива дистинкција међу узлазним акцентима. У првој групи анализираних речи (*млијеко*, *Нијемац*) просечна статистичка вредност квантитета износи 215,8 msec, што у поређењу са другом групом коју карактерише знатно краће трајање секвенце (193,2 msec) упућује на постојање дугоузлазног акцента. Фреквенција основног тона одликује се доследном узлазношћу од почетних 118,9 Hz до врхунца од 135,3 Hz у оквиру слоговног језгра.

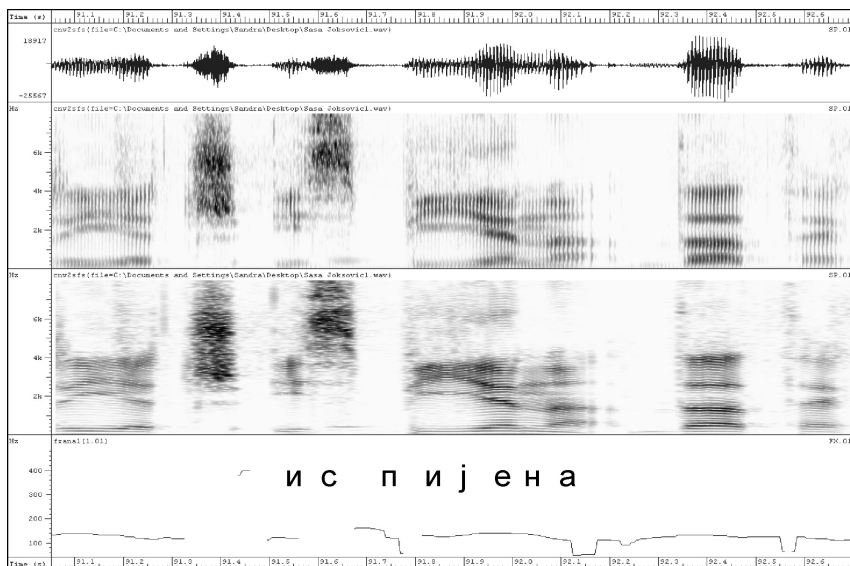
Слика 1: Прозодијске манифестације гласова у речи *млијеко*

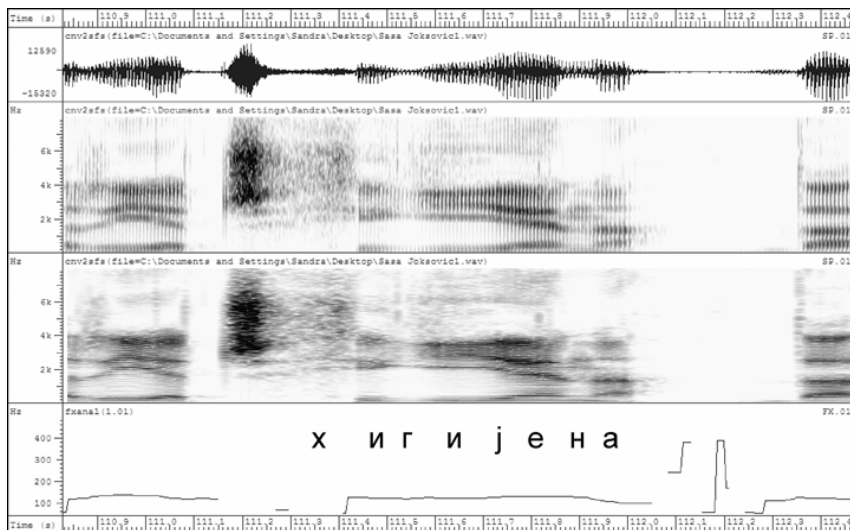
Вредности трајања за другу групу (*ниједан, савијена*) износе 193,2 msec, па дате акценте на основу параметра трајања можемо окарактерисати као краткоузлазне. То се може потврдити и на основу другог параметра – кретања висине тона. Узлазно кретање F_0 расте од самог почетка слоговног језгра и јавља се у интервалу од 125,4 Hz до 138,7 Hz што се може окарактерисати као „мања узлазност” у односу на прву групу примера, у којима је слог „изразито узлазан” и упућује на постојање дугоузлазног акцента.

Најдуже трајање измерено је у трећој групи примера (*дијета, хијена*) у којима се без сумње јавља дугоузлазни акценат са просечним трајањем секвенце *ије* од 271,5 msec. Фреквенција основног тона креће се од 119,4 Hz, а врхунац од 134,8 Hz достигнут је на крају слоговног језгра.

Слика 2: Прозодијске манифестације гласова у речи испијена

Слика 3: Прозодијске манифестације гласова у речи хигијена

У свим анализираним примерима, било да је реч о крагкоузлазном или дугоузлазном акценту кривуља Fo је без изузетка узлазна са врхунцем близу краја слоговног језгра, с тим што је вокал под дугоузлазним акцентом тонски израженији од вокала под краткоузлазним акцентом. Ниво врхунца Fo иза узлазног акцента нижи је од врхунца наглашеног слога, а основно тонско кретање у вокалу постацанатског слога је у већини случајева узлазно³. (Лончар-Раичевић, 2011)

4. Речи са рефлексом *ije* у изговору испитаника из источне Херцеговине

Пример	Слог	Трајање	Кретање висине тона		
			1	2	3
ријека	ије	188,2	118,3	123,5	139,4
	ка	88,4	133,2	120,5	111,7
млијеко	ије	205,3	113,1	119,3	125,5
	ко	65,3	120,7	113,5	108,8
стријела	ије	210,5	119,9	123,6	129,4
	ла	64,8	128,4	114,5	103,5
гнијездо	ије	226	108,5	115,1	126,4
	здо	59,5	118,5	114,1	111,3
сриједа	ије	218,4	109,8	114,5	120,2
	да	64,5	102,8	95,2	91,8
Нијемац	ије	209,5	108,6	112,1	123,2
	мац	71,7	119,6	108,8	104,5
бијесна	ије	217,4	118,4	124,9	132,7
	сна	71,6	112,2	107,6	98,7
Просек		208,5	114,1	120	128,8
		67,1	120,5	111,9	104,3

³ Види детаљније у раду Лончар-Раичевић 2011.

5. Речи са рефлексом *ијè* у изговору испитаника из источне Херцеговине

Пример	Слог	Трајање	Кретање висине тона		
			1	2	3
ниједан	ије	184,9	110,3	188,7	130,5
	дан	54,3	134,1	126,2	123,1
савијена	ије	174,2	102,5	115,8	126,6
	на	75,5	124,1	117,4	106,2
испијена	ије	191,8	124,7	136,5	138,1
	на	85,3	129,5	120,5	95,4
убијена	ије	178,9	98,3	133,6	138,7
	на	67,6	123,5	110,8	106,6
Просек		182,4	108,9	143,6	133,4
		70,6	127,8	118,7	107,8

6. Речи са рефлексом *ијé* у изговору испитаника из источне Херцеговине

Пример	Слог	Трајање	Кретање висине тона		
			1	2	3
дијета	ије	209,5	110,5	118,4	128,7
	та	68,9	127,	116,2	97,2
хијена	ије	217,4	117,1	127,6	131,1
	на	73,8	128,1	109,7	101,9
хигијена	ије	225,3	108,3	117,1	125,2
	на	61,0	122,4	111,3	77,5
Просек		217,4	112,0	121,0	128,3
		67,9	125,8	112,4	92,2

Мерни подаци о природи узлазних акцената у јатовим континуантима у региону источне Херцеговине⁴, генерално показују висок степен корелације са резултатима добијеним из северне Црне Горе, па ћемо се овом приликом осврнути само на разлике које смо уочили између две говорне зоне

Ако се има у виду трајање вокала под дугим и кратким узлазним акцентом запажају се незнатне разлике између једне и друге

⁴ Види детаљније у раду Лончар-Раичевић 2012.

говорне зоне. Јасно је да су акцентовани вокали увек дужи од неакцентованих код свих испитаних субјеката, нарочито код дугоузлазног акцента (271,1:62,6 у говору субјеката из Црне Горе и 217,4:67,9 код испитаника из источне Херцеговине). Међутим, трајање акцентованог слога је процентуално дуже код субјеката из Црне Горе, док је трајање поста акценатског слога дуже код испитаника из источне Херцеговине.

За обе говорне зоне карактеристично је улазно кретање кривуље *Fo* при реализацији краткоузлазног и дугоузлазног акцента од почетка до краја акцентованог слога. У говору источне Херцеговине запажа се израженија узлазност и дугог и кратког узлазног акцента у све три групе примера (108,9:133,4; 114,1:128,8 и 112,0:128,3) са тонским кретањем које досеже кулминацију у финалном делу акцентованог слога. Узлазност мелодијске линије зависи и од непосредног сугласничког окружења, па се констатација да „сонанти продужују, односно антиципирају узлазно кретање тона оних вокала уз које стоје“ (Јокановић-Михајлов 1983:322) потврђује и у нашем истраживању.

Мерни подаци о природи узлазних акцената у јатовим континуантима и инструментална анализа гласова спроведена на узорку који репрезентује две говорне зоне источнохерцеговачког дијалекта, несумњиво упућују на закључак да у оба испитивана говора није сачуван класични Вуков ијекавски изговор за рефлекс *јата* под узлазним акцентом – уместо нормативно прописане замене *ијè* уобичајена је вредност *ијé*. Степен подударности резултата добијених на основу узорака из две говорне зоне је у свим релевантним елементима изразито висок, а минималне разлике које се огледају у погледу трајања и кретања фреквенције основног тона могу се објаснитити регионалном припадношћу и различитим дијалекетским окружењем говорника.

БИБЛИОГРАФИЈА

Белић 1969: Белић А. Основи историје српскохрватског језика I, Фонетика, Београд, 87.

Дешић 1976: Дешић М. Западнобосански ијекавски говори, СДЗБ XXI, Београд, 1–316.

Драгичевић 1986: Драгичевић М. Говор личких ијекаваца, СДЗБ XXXII, Београд, 1–238.

Ђукановић, 1995: Ђукановић П. Говор Драгачева, СДЗб ХЛI, Београд, 1–239.

Ђуровић, 2004: Ђуровић Р. О природи српских узлазних акцената посебно у јатовим континуантима, Српски језик, број 9/1–2, година IX, Београд, 173–191.

Ђуровић, 1992: Ђуровић Р. Прелазни говоријужне БЈнс и високе Херцеговине, СДЗб ХХХVIII. Београд, 1–378.

Ђуровић, 1997: Ђуровић Р. Говор Вишеградског Старог Влаха у дијалекатском комплексу Старог Влаха и Југоисточне Босне, Деспотовац, 209–219.

Ђуровић, 1994: Ђуровић Р. Вук је решио питање изговора јатових рефлекса, Васпитање и образовање 3 (тема броја: Статус ијекавице у спандардном језику), Подгорица, 51–61.

Јахић, 1981: Јахић Ц. Ијекавскоштокавски говори источне и југоисточне Босне (докторска дисертација), Београд, 1–630.

Јокановић-Михајлов, 1983: Јокановић-Михајлов Ј. Природа узлазних акцената у прогресивнијим штокавским говорима, СДЗб ХХIX, Београд, 298–337.

Јокановић-Михајлов, 2006: Јокановић-Михајлов Ј. Акцент и интонација говора на радију и телевизији, Београд.

Кашић, Јовијећ, Ђорђевић 2006: Кашић Z., Јовијећ S., Ђорђевић M. О дефинисању краја изговорене речи. ETRAN2.

Кристал, 1998: Кристал Д. Енциклопедијски речник модерне лингвистике, Београд.

Лехисте-Ивић, 2002: Лехисте И-Ивић П. О српскохрватским акцентима, Сремски Карловци-Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Лехисте, Илсе и Павле Ивић, 1996: Прозодија речи и реченице у српскохрватском језику, Сремски Карловци-Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.

Ladefoged, 2001: Ladefoged P. A Course in Phonetics. Los Angeles: University of California.

Ladefoged, 2006: Ladefoged P. Vowels and Consonants: an Introduction to the Sounds of Languages. Oxford: Blackwell Publishing.

Лончар-Раичевић, 2011: Лончар-Раичевић А. Прозодијске карактеристике јатових континуаната (експериментално истраживање), Октоих-часопис одељења за српски језик и књижевност Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори, 1–2,

Лончар- Раичевић, 2012: Лончар-Раичевић А. Акустичка анализа континуаната дугог јата, Годишњак за српски језик, година XIII, бр. 10, Филозофски факултет, Ниш.

Николић, 2001: Николић В. Моравички и горњостуденички говори, Научно друштво за неговање и проучавање српског језика, Београд, Монографије, серија IV, бр.3, Београд, 1–330.

Николић, 1972: Николић М. Говор Горобиља, СДЗб XIX, Београд.

Николић, 1991: Николић М. Говори Србијанског Полимља, СДЗб XXXVII, Београд, 1–550.

Петровић-Гудурић, 2010: Петровић Д. Гудурић С. Фонологија српског језика, Београд, 1–524.

Пецо, 1964: Пецо А. Говор источне Херцеговине, СДЗб XIV, Београд, 1–200.

Пецо, 1961: Пецо А. Мјесто централнохерцеговачког говора међу осталим говорима данашње Херцеговине, ЈФ XXV, 295–328.

Пецо, 1985: Неки ортографско-ортоепски проблеми ијекавског изговора, Стазама нашег језика, Београд.

Реметић, 1981: Реметић С, О незамењеном јату и икавизмима у говорима северозападне Србије, СДЗб XXVII, Београд.

Ружичић, 1927: Ружичић Г. Акценатски систем пљеваљског говора, СДЗб III, 1927, 113–176.

Станић, 1974: Станић М. Ускочки говор, СДЗб XX, Београд, 1–259.

ACOUSTIC ANALYSIS OF THE YAT SUBSTITUTES IN SERBIAN LANGUAGE (REGIONAL VARIANTS)

Aleksandra Lonchar Raichevich
(Nish, Serbia)

The nature of ijekavian yat reflexes and by the same token, of stresses, still poses a scientific problem. Most recordings of the long yat reflexes so far are based on auditive perceptions.

Founding the research on a computer experiment, this paper describes and defines the nature of the rising intonation stresses and the phonetic value of the long yat substitutes. The informants are intellectuals reliable representatives of literary (i)jekavism.